

Teadussüsteemi programm 2025-2028

Tulemusvaldkond	Teadus- ja arendustegevus ning ettevõtlus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostoides Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele
Valdkonna arengukava	Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035 (TAIE arengukava)
Programmi nimi	Teadussüsteemi programm
Programmi eesmärk	Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine.
Programmi periood	2025–2028
Peavastutaja (ministeerium)	Haridus- ja Teadusministeerium (HTM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Sihtasutus Eesti Teadusagentuur (ETAg)

Programm panustab Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021-2035 (TAIE arengukava) järgmiste mõõdikute täitmisse¹:

Üldeesmärk	Mõõdik*	Viimane tegelik tase	Sihttase 2035
Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostoides Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele.	Riigieelarves kavandatud TA rahastamine osakaaluna SKP-st (%) Allikas: Riigieelarve ja RE seletuskiri	1 (2024)	≥1
	Erasektori TA kulutuste tase SKP-st (%) Allikas: Statistikaamet	1,01 (2022)	2
	Nominaalne tööjõutootlikkus EL-27 keskmisest (%) Allikas: Eurostat	77,5 (2023)	110
	Koht Euroopa innovatsiooni tulemustabelis (koht tulemusrühmas) Allikas: Euroopa Komisjon	Mõõdukas innovaator 12. koht (2023)	Innovatsiooni liider

*Mõõdikute metoodikat on kirjeldatud TAIE arengukavas.

¹ TAIE arengukava eesmärgi ja mõõdikute täitmisse panustavad kolm programmi, millest üks on teadussüsteemi programm. Lisaks teadussüsteemi programmile rakendatakse ka teadussiirde programmi (HTM ja MKM ühisprogramm) ja ettevõtluskeskkonna programmi (MKM). Arengukava üldeesmärgi saavutamise ja mõõdikute seire toimub tulemusvaldkonna aruandluse raames ega hakka kajastuma programmide tasandil.

Programmi eesmärk: Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine

Teadussüsteemi programmi ülesanne on **tagada Eesti teaduse üldine toimevõime, sh kõigi eluvaldkondade vajadusi arvestava teadussüsteemi toimimist tagava keskkonna kindlustamine ja teadusvaldkonna üldise võimekuse kasvatamine**. Programmi tegevustega tagatakse, et Eestis on oluliste eluvaldkondade vajadusi arvestav kõrgetasemeline, arenev ja valdkondlikult mitmekesine teadussüsteem. Selleks tuleb luua teadusasutuste edukat toimetulekut toetav keskkond, sh suurendada alusuuringute rahastamist, milleta ei saa sündida uusi teadmisi ega tehnoloogiaid. Keskse kohal programmis on ka teadlaste töötingimuste parandamine, teadlaste järelkasvu tagamine, rahvusvahelises teaduskoostöös osalemine ning uute teadmiste jõudmine kõrgharidusse ja selle kaudu tööturule.

Programmi kogueelarve

Teadussüsteemi programm	RES 2025-2028			
Programmi meetmed	2025	2026	2027	2028
Meede 1. Teadussüsteemi järjepideva toimimise kindlustamine (programmi kogukulud tuhandetes eurodes)	212 855	218 215	214 608	214 318
Programmi tegevused				
Tegevus 1. Teadusasutuste ja teadlaskonna arengu toetamine	196 260	201 611	198 005	197 714
Tegevus 2. Teadustaristu kvaliteedi ja kättesaadavuse kindlustamine	16 595	16 604	16 604	16 604

Olukorra lühianalüüs

Eestis on aastakümnete jooksul välja kujunenud teadussüsteem, kus rahastus põhineb suuresti tulemus- ja konkurentsipõhistel kriteeriumidel. Selline rahastusmudel on Eesti teaduse rahvusvahelist nähtavust ja konkurentsivõimet tugevalt toetanud – meie teadlased publitseerivad aktiivselt, teadusartiklite kvaliteet on hea, osavõtt rahvusvahelises koostöös ja edukus EL teadus- ja arendustegevuse raamprogrammis on kõrged. Euroopa struktuuritoetusi on kasutatud selleks, et uuendada ülikoolide ja teadusasutuste hooneid ja laboreid, mis toetab rahvusvahelist ja erasektoriga koostööd veelgi. Konkurentsipõhine süsteem on seega seni Eestis väga hästi toiminud tagades tugeva rahvusvahelise lõimituse ja nähtavuse. Teisalt on Eesti konkurentsipõhise rahastuse osakaal tõusnud mahtudeni, mis võib ohustada süsteemi jätkusuutlikkust. Seetõttu on lähiaastatel oluline kriitiliselt hinnata samal moel jätkumise mõjusid.

Teadussüsteemi suurimad väljakutsed on järgmised:

- Eesti teadusrahastust iseloomustab kõrge projektipõhisus ja suur välisallikate osakaal, eriti avaliku sektori teadus- ja arendustegevuses. Teaduse rahastamise põhiinstrumentide osakaal teadusrahastuse kogumahust on viimasel viiel aastal oluliselt vähenenud, mis on seadnud ohtu teadussüsteemi baasvõimekuse. Ilma baasvõimekusteta ei ole võimalik jõuda ühiskondlike ja majanduslike rakendusteni ega aidata kaasa ühiskondlike väljakutsete lahendamisele. Alates 1% teadusleppe sõlmimisest, on teadus- ja arendustegevuse rahastamine Eestis ministeeriumite vahel killustunud ning baasvõimekuste hoidmiseks mõeldud vahendite osakaal vähenenud. TAIE arengukavas seatud eesmärkide saavutamiseks vajab Eesti mitu korda rohkem teadlasi ja inseneri, eriti väljaspool akadeemiat, nii era- kui avalikus sektoris. Innovatsiooniliidritega võrreldes on Eestis teadlaste arv 1000 töötaja kohta oluliselt väiksem, eriti suur on lõhe erasektoris². Samal ajal on

² Eesti jääb Eurostati andmetel teadlaste ja inseneride arvult EL keskmisele selgelt alla: Eestis 2022. a teadlaste osakaal hõivatutest on 0,87% ja EL27 1,04%, sh erasektoris Eestis 0,38% ja EL27 0,58% hõivatutest.

doktoriõppe atraktiivsus madal ja aastakümneid tagasi sihiks seatud 300 doktorikraadi kaitsmise eesmärki ei ole saavutatud³. Seetõttu tuleb rohkem tähelepanu pöörata nii teadlaste ja inseneride järelkasvule kui akadeemilise karjääri atraktiivsusele.

- Kvaliteetseks teadus- ja arendustegevuseks nii akadeemilises sektoris kui väljaspool seda on vaja heal tasemel teadustaristut. Riigi huvides on kindlustada riikliku tähtsusega teadus- ja arendustaristu optimaalne kasutus ja jätkusuutlik majandamine ning seetõttu on oluline tagada ligipääs taristule nii teadusasutustele, kõrgkoolidele kui ettevõtetele ja avalikule sektorile. Kõrgeid investeeringu- ja ülalpidamiskulusid silmas pidades on Eestil mõistlik osaleda taristu arendamise ja kasutamise rahvusvahelises koostöös. Nii saab Eesti teadlastele ja arendajatele kindlustada juurdepääsu uurimis- ja arendustööks vajalikule tipptasemel taristule.
- Teadus- ja arendustegevuse kõrge kvaliteedi ja konkurentsivõime tagamiseks on Eestile kui väikesele riigile oluline võimendada Eestis loodud teadmust ning teadus- ja arendustegevusi rahvusvahelises teadmusloomes ja -võrgustikes osalemise kaudu. Nii tagatakse maailma eesliiniteadmiste ja tehnoloogiaarenduste jõudmine Eestisse ja panustatakse Eestis loodud teadmusega maailma tippteadusesse. Tugevdamist vajab Eesti teadlaste võimekus võtta rahvusvahelistes tegevustes juhtroll, sh tuleb kasvatada Eesti teadlaste aktiivsust konsortsiumide moodustajate ja projektide koordineerijatena ning kaasata uusi sihtrühmi.

Olulisemad programmi arendustegevused 2025-2028 perioodil:

- Teadus- ja arendustegevuse stabiilsema ja läbipaistvama rahastamise tagamiseks minnakse seniselt baasfinantseerimiselt üle tegevustoetusele. Kui seni kujunes teadusasutusele eraldatav baasfinantseerimine täies mahus tulemuste põhiselt, siis oluline osa tegevustoetusest (70%) põhineb edaspidi eelmiste aastate toetuse mahul. Muudatus suurendab riikliku teadusrahastuse püsikindlust ja toetab teadusasutuste jätkusuutlikkust. Lisaks eraldatakse evalveeritud äriühingutest eraõiguslikele teadusasutustele tegevustoetust edaspidi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eelarvest, avalik-õiguslikele ja riigi, samuti mittetulundusühingu ja sihtasutusena tegutsevatele teadusasutustele, ülikoolidele ja rakenduskõrgkoolidele aga Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest. Selleks, et tagada kõigi teadusasutuste võrdne kohtlemine, kinnitatakse tegevustoetuse tingimused ministeeriumite üleselt Vabariigi Valitsuse määrusega.
- Alates 2025. aastast on planeeritud muuta teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi hindamise regulatsiooni eesmärgiga vähendada teadusbürokraatiat. Seni on kõrgkoolid, eriti ülikoolid, olnud ebasoodsas seisus, sest nende teadus- ja arendustegevust on hinnatud läbi kahe protsessi: teadus- ja arendustegevuse evalveerimise ja institutsionaalse akrediteerimise. Tulevikus piisab evalveerimisel positiivse hinnangu saanud õppeasutusel vaid institutsionaalse akrediteerimise läbimisest.
- 2024. aasta lõpuks kinnitatakse riikliku teadustaristu planeerimise alusdokumendina uus Eesti teadustaristu teekaart. Teekaart uuendatakse regulaarselt viieaastase tsükliga ja valmimas on järjekorras neljas teekaart. Teekaardile koondatakse riigile esmatähtsad teadustaristud. Teekaardile kuulumine on riikliku tähtsusega teadustaristu toetuse taotlemise eelduseks. Teekaardile jõudmine ei tähenda automaatset rahastusotsust, konkurss riigi toetusele toimub sellest eraldi 2024. aasta lõpus. Esmakordselt rahastatakse teadustaristu toetust riikliku meetme alusel.

³ 2022. a EHISe andmete põhjal oli kaitstud doktorikraadide arv 250.

Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase*	Viimane tegelik tase	2025	2026	2027	2028	2035
10% maailmas enamsiteeritud teadusartikli hulka kuuluvate Eesti artiklite osakaal (%)*	8,8 (2023)	9,2	9,4	9,7	9,9	12,5
Positiivselt evalveeritud TA-asutuste lepingulise teadus- ja arendustegevuse maht akadeemilise töötaja kohta (maht eurodes)*	40 404 (2022)	39 278	40 712	42 417	43 900	50 000

*Mõõdikute metoodikat on kirjeldatud TAIE arengukavas.

Meede 1. Teadussüsteemi järjepideva toimimise kindlustamine

Programmis on üks meede. **Meetme eesmärk on programmi eesmärk – Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine.** Meetme mõõdikud on programmi mõõdikud ja meetme kulud on programmi kogukulud, vt eespool.

Tegevus 1.1. Teadusasutuste ja teadlaskonna arengu toetamine

Tegevuse eesmärk on toetada positiivselt evalveeritud teadusasutustes ja kõrgkoolides tehtavat teadus- ja arendustegevust ning teadussüsteemi toimimist toetavaid tegevusi, sh tagada võimalused osalemiseks rahvusvahelises teaduskoostöös.

Programmi tegevused keskenduvad teadusasutuste ja teadlaskonna arengu toetamisele ja selleks vajaliku arengukeskkonna tagamisele. Programmi tegevusse on koondatud tegevused **teadussüsteemi üldise toimevõime ja teadusasutuste strateegilise arengu** tagamiseks, sh uute teadmiste, tehnoloogiate ja ideede loomiseks vajalike **(alus)uuringute toetamiseks, teadlaste töötingimuste ning teadlaskonna juurde- ja järelkasvu** tagamiseks. Toetatakse tiptasemel uurimisrühmade interdistsiplinaarset Eesti-sisest ja rahvusvahelist koostööd **teaduse tippkeskustes** (sh EL toetatud **Teaming meetme tippkeskustes**), soodustades noorte teadlaste järelkasvu doktorandi palgatoetuste näol, tipteaduse sidusust ühiskonna ees seisvate väljakutsetega ning teadustulemuste populariseerimist. **Teaduse populariseerimise ja teadushariduse tegevused** on suunatud Eesti elanike, sh noorte teaduse ja tehnoloogia juurde toomisele, valdkonna vastu huvi tekitamisele ja hoidmisele selleks, et toetada teadusliku mõtteviisi levikut ühiskonnas, et teadusel ja teadlaskonnal oleks innustunud järelkasv ning teadustegevus ja selle väljundid oleks nähtavad ühiskonnas laiemalt, soodustades nii teadmispõhise ühiskonna arengut. Toetatakse **eesti keele, kultuuri- ja haridusalaseid uuringuid**, et tagada eesti hariduse, keele ja kultuuriruumi kestlikkus. Samuti toetatakse **osalemist rahvusvahelises teadmusringluses**, sh teadlasmobiilsust, osalemist rahvusvahelistes võrgustikes ja EL ühisalgatustes, programmides, partnerlustes, koostöös kolmandate riikidega, Eesti teaduse rahvusvahelist tutvustamist ning turundustegevusi. Osalemine rahvusvahelises teadmusloomes on vältimatu osa teadus- ja arendustegevuse kõrge kvaliteedi ja konkurentsivõime tagamisest.

Tegevuse mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Viimane tegelik tase	2025	2026	2027	2028	2035
Kõrgetasemeliste publikatsioonide arv teadlaste ja inseneride arvu kohta <i>Allikas: Eesti Teadusinfosüsteem (ETIS), Statistikaamet</i>	1,5 (2022)	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Teaduse mitmekesisuse mõõdik		Metoodika, alg- ja sihttase fikseeritakse hiljemalt 2024.a lõpus				
Eesti edukus EL teadus- ja arendustegevuse raamprogrammis Euroopa Horisont: koht riikide võrdluses võidetud lepingute mahu alusel SKP kohta, % EL keskmisest, kusjuures EL = 100 <i>Allikas: eCorda, Eurostat</i>	3. koht riikide võrdluses (376) (2023)	Top 5	Top 5	Top 5	Top 5	Top 5
EL teadus- ja arendustegevuse raamprogrammis Euroopa Horisont projektides osalevate Eesti organisatsioonide arv <i>Allikas: eCorda</i>	156 (2023)*	143	174	212	256	350 (kumulatiivselt 2021-2027/29) ⁴

* Alates 2022. a on mõõdikusse loetud uus raamprogrammi periood (2021–2027) ning selle sisse ei arvata enam lõppeva perioodi (2014–2020) näitajat.

Programmi tegevuse rahastamiskava (tuhandetes eurodes)

Tegevus	2025	2026	2027	2028
Tegevus 1.1. Teadusasutuste ja teadlaskonna arengu toetamine				
KOKKU KULUD	194 758	200 172	196 569	196 278
AMORTISATSIOON	1 294	1 294	1 294	1 294
KOKKU INVESTEERINGUD	208	146	142	142

Tegevuse kirjeldus

Teenus 1.1.1. Teadus- ja arendustegevuse põhiinstrumentide rakendamine
<p>Eesmärgiks on TA-tegevuse põhiliste rahastusinstrumentide rakendamine kooskõlliselt ajutise iseloomuga tõukefondide investeringutega, et saavutada TAI süsteemi kestlikkus ja loodud võimekuse realiseerimine.</p> <p>Teadusasutuste teadus- ja arendustegevuse toetamine, sh:</p> <ul style="list-style-type: none"> Teadus- ja arendusasutuste baasfinantseerimine. Baasfinantseerimine on teadus- ja arendustegevuse finantseerimine teadus- ja arendusasutuste strateegiliste arengueesmärkide realiseerimiseks, sh riigisiseste ja -väliste projektide kaasfinantseerimiseks, uute uurimissuundade avamiseks, akadeemilise karjäärirumudeli väljatöötamiseks ja rakendamiseks ning taristusse investeerimiseks. Nooremteadurite palgatoetus (doktoriõppe reform) teadlaste järelkasvu kindlustamiseks. Doktorantidele tagatakse ülikoolides nooremteadurite positsioon, mis kindlustab neile töölepinguga seotud sissetuleku ja sotsiaalsed tagatised. Rakenduskõrgkoolide teadus- ja arendustegevuse toetus rakenduskõrgkoolide teaduspõhise kvaliteetse kõrgharidusõppe arendamiseks ja rakenduskõrgkoolide teadus- ja arendusvõimekuse kasvatamiseks. <p>Konkurentsipõhiste uurimistoetuste tagamine, sh:</p> <ul style="list-style-type: none"> Uurimistoetused positiivselt evalueeritud teadus- ja arendusasutuses töötava isiku või uurimisrühma kõrgetasemelise teadus- ja arendustegevuse projekti elluviimiseks sh järeldoktori teadustöö toetamiseks eraldatav toetus. Teaduse tip keskuse toetus Eesti silmapaistvalt kõrgel tasemel uurimisrühmade koostöös antav toetus, mille eesmärk on otsida lahendusi kõrge riski ja suure kasupotentsiaaliga teadusküsimustele Eestile olulistes valdkondades.

⁴ Arvestada tuleb Horisondi perioodilisust (Horisont 2020 perioodil 2014–2020, Euroopa Horisont 2021–2027).

Teenus 1.1.2. Teadussüsteemi tugiteenuste pakkumine

Viiakse ellu tegevusi teadussüsteemi üldise toimimise kindlustamiseks (teadus- ja arendustegevust toetavad tegevused), sh kaetakse TAI süsteemi tegevuskulud.

Teadussüsteemi koostööpartnerite toetamine, sh:

- Riigi TA-asutuste tegevuskulud
- Eesti Teaduste Akadeemia (ETA) tegevustoetus (sh uurija-professorite rahastamine)
- Muud tegevused ja kulud (sh riigi TA-asutuste muude tulude arvel tehtavad kulud, õppelaenud, kaudsed kulud)
- Loodus-, tehnika ja täppisteaduste (LTT) valdkonna teadlaste ja inseneride järel- ja juurdekasvu toetavad tegevused (Inseneriakadeemia)

Teadussüsteemi haldamise tegevuste toetamine, sh

- Eesti Teadusagentuuri (ETAG) tegevustoetus

Teaduskommunikatsiooni ja teaduse populariseerimise toetamine, sh

- Teaduskeskus AHHAA tegevustoetus
- Riigi teaduspreemiad
- Teaduse populariseerimise projektikonkurss ja teadustööde riiklike konkursside preemiad
- "Teame 3.0" raames toetatakse nelja tegevust: teadusteemade tutvustamine laiemale avalikkusele; teadusliku maailmavaate kujundamine ja seostamine LTT karjäärivalikuga kõigil haridustasemetel; uurimusliku õppe juhendajate võimestamine ning teaduskommunikatsiooni ja teaduse populariseerimise edendamine.

Eesmärk on tagada teadlastele ja teadusasutustele võimalused osalemiseks rahvusvahelises teaduskoostöös. Osalemine rahvusvahelises teadmusloomes on vältimatu osa teadus- ja arendustegevuse kõrge kvaliteedi ja konkurentsivõime tagamisest, andes Eesti teadlastele võimaluse olla kursis teaduse arengutega maailmas ja jagada oma teadustulemusi, leida koostööpartnerid ja otsida koos nendega lahendusi Eesti ja maailma ees seisvatele väljakutsetele. Meetmesse on koondatud tegevused, mis toetavad osalemist rahvusvahelises teadmusringluses, sh teadlasmobiilsust, osalemist rahvusvahelistes võrgustikes ja EL ühisalgatustes, programmides, partnerlustes, koostöös kolmandate riikidega, Eesti teaduse rahvusvahelist tutvustamist ning turundustegevusi.

Teadustöötajate rahvusvahelises teadmusloomes osalemise toetamine, sh

- „Mobilitas 3.0“ raames toetatakse teaduse rahvusvahelistumist: rahastatakse Eestisse tulevaid järeldoktoreid, ERC granditaotluste ettevalmistamist, Euroopa Teadusruumi, Innovaatilise Liidu ja Euroopa Horisondi algatustes osalemist. Jätkatakse Eesti teaduse rahvusvahelist tutvustamist sh "Research in Estonia" tegevusi.
- Tagatakse Eesti riigi kaasrahastus EL raamprogrammi „Teaming for Excellence“ rahastuse pälvinud projektidele, mille eesmärk on luua koos Euroopa juhtivate teadusasutustega arendada välja silmapaistava tasemega uusi tippkeskusi madalama innovatsioonivõimekusega riikides. Eesti on olnud silmapaistvalt edukas Euroopa Horisondi Teaming for Excellence tippkeskuste taotlusvoorudes, mis on toonud 2022. a seisuga Eestisse kolm tippkeskust: FinEst Twins (FinEst Centre for Smart Cities), DIGIBIO („Centre for Digitalisation of Biology Towards the Next-Generation of Biosustainable Products“) ja TeamPerMed („Centre For Data Enriched Medicine“).

Rahvusvahelise teaduskoostöö algatuste toetamine, sh

- ETAG-i välisteaduskoostöö tegevustoetus. Ministeeriumideüleses ja partneritevahelises koostöös tagatakse Eesti osalemine Euroopa teadusruumi algatustes (sh teadustegevuse ühiskavandamises, Euroopa innovatsioonipartnerluses, Balti ja Põhjala ühisruumi algatustes, ning Eesti TA-programmide avatus rahvusvaheliseks koostööks vastastikku kasulikel alustel, arendatakse kahepoolseid koostöövõimalusi ja ühiseid algatusi kolmandate riikide teadlaste ja teadusasutustega).
- Rahvusvaheliste koostöölepingute toetamine ja rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide liikmemaksud. Tegevuste kaudu tagatakse Eesti liikmelisusest tulenevate kohustuste täitmine rahvusvahelises teadmuskoostöös, sh Euroopa Neutronkiirgusallika European Spallation Source (ESS) rajamisel ning ülalpidamiskulude katmisel ning Euroopa Kõrgjõudlusega andmetöötluse ühisettevõttes (EuroHPC) ning võimaldatakse Eesti teadlaste osalemist Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni, Euroopa Kosmoseagentuuri, Euroopa Molekulaaruuringute Labori ja teiste samalaadsete organisatsioonide tegevuses.

Teenus 1.1.3. Ministeeriumi vastutusvaldkondadele vajaliku teadus- ja arendustegevuse toetamine

Ministeeriumi vastutusvaldkondadele vajaliku teadus- ja arendustegevuse toetamine, sh rakendatakse HTM valdkondlikke teadus- ja arendustegevuse programme humanitaar- ja sotsiaalteaduste valdkonnas, mis toetavad TAI fookusvaldkonna „Elujõuline Eesti ühiskond, keel ja kultuuriruum“ sihtide täitmist ja 2023. a kinnitatud teekaardil toodud prioriteetsete teadus- ja arendussuundade edenemist. Programmid toetavad poliitikavajadustest tulenevate eesti keele, ajaloo, hariduse ja kultuuri kõrge teadusliku tasemega uuringuid, keeletehnoloogiliste lahenduste arendamist ja soodustatakse nende võimalikult laialdast rakendamist.

- Programm "Eesti keel ja kultuur digiajastul"
- Programm "Eesti keeletehnoloogia"
- Haridusvaldkonna teadus- ja arendustegevuse programm

Tegevus 1.2. Teadustaristu kvaliteedi ja kättesaadavuse kindlustamine

Tegevuse eesmärk on kindlustada kõrge tasemel teadustöö tegemiseks vajalik ligipääs kvaliteetsele teadustaristule ja taristu teenuste arendamine ja pakkumine.

Toetatakse **riikliku tähtsusega teadustaristuid tegevustoetuse ja** investeringute tegemise võimaluste kaudu, samuti ka juurdepääsu riiklikult olulistele rahvusvahelistele teadustaristutele, teadustaristu haldajate jätkusuutliku majandamismudeli väljatöötamist ja juurutamist, sh toetades **taristu teenuste** väljaarendamist ja rakendamist ning laborite akrediteerimist, et avada teadustaristu ühiskasutuseks nii ettevõtjatele kui avalikule sektorile. Toetatakse teadustöö tegemiseks vajalik juurdepääsu andmetele ja teadustulemustele, sh **andmearhiivide ja -kogude ning teadusraamatukogude** tegevuse jätkumine ning juurdepääs olulistele **teadusandmebaasidele**.

Tegevuse mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Viimane tegelik tase (2023)	2025	2026	2027	2028	2035
Täiustatud uuringutealase taristuga asutustes töötavate teadurite arv (mõõdik vähemalt kuni 2023. a)*	1176 (kumulatiivselt 2014-2022)	Alates 2024. a võetakse kasutusele teadustaristu kasutamist näitav mõõdik, mille metoodika, baas- ja sihttasemed seatakse hiljemalt 2024. a lõpuks				

* EL tõukefondide meetme aruannete alusel

Programmi tegevuse rahastamiskava (tuhandetes eurodes)

Tegevus	2025	2026	2027	2028
Tegevus 1.2. Teadustaristu kvaliteedi ja kättesaadavuse tagamine				
KOKKU KULUD	16 325	16 333	16 333	16 333
KOKKU INVESTEERINGUD	270	270	270	270

Tegevuse kirjeldus

<p>Teenus 1.2.1. Teadustööks vajaliku taristu toimimise ja selle kasutamise toetamine</p> <p>Riikliku tähtsusega teadustaristu toetamine, sh</p> <ul style="list-style-type: none"> Toetatakse riikliku tähtsusega teadustaristuobjektide arendamist, käigushoidmist ning rahvusvahelist taristute alast koostööd sh Eesti osalemist ESFRI teekaardi jt rahvusvahelistes teadustaristutes. Lisaks taristuobjektide rajamise (sh ehitamine, kaasajastamine, laboriseadmed ja aparatuur) toetamisele toetatakse teadustaristu abil pakutavate teenuste väljaarendamist, taristuga seotud kollektsoonide, andmearhiivide, andmebaasidega seotud tegevusi, koostöötegevusi jms. Tagatakse EENET-i tegevustoetus, sh liikmemaksud ja ETAIS tegevustoetus ja investeringutoetus Alates 2024. a toimub teadustaristu toetamine riikliku toetusskeemi kaudu ja uuendatud taristu toetamise tingimuste alusel, mille kohaselt taristu toetused moodustavad ühtse terviku ning taristut haldaval konsortsiumil on õigus otsustada, millises osas kasutatakse vahendeid investeringuteks, tegevustoetuseks või rahvusvaheliseks koostööks. Selline lähenemine annab taristu omanikele suurema paindlikkuse taristu eesmärgipäraseks arendamiseks 2024. a alustatakse riikliku teadustaristu teekaardi uuendamisega, mille käigus antakse ka hinnang taristute senisele tegevusele. <p>Teadustööks vajaliku taristu kasutamise toetamine, sh</p> <ul style="list-style-type: none"> Tagatakse Eesti Teadusinfosüsteemi (ETIS) toimimine ja arendamine Toetatakse järjepidevalt teaduse ja kultuuri jaoks oluliste andmearhiivide ning teaduskollektsoonide säilitamist, täiendamist, digiteerimist ning kättesaadavaks tegemist. Toetatakse teadusraamatukogude teavikute hankimist, elektrooniliste teadusandmebaaside ühishankeid, litsentside hankimist, teaduslikul otstarbel rahvusteaviku järeldkomplekteerimist, raamatukogude koondkataloog ESTER käigus hoidmist.

Juhtimiskorraldus

Teadussüsteemi programmi on koostanud ja selle eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium (HTM). Programmi elluviimisele panustab peale HTM-i SA Eesti Teadusagentuur (ETAg) ning avalik õiguslikud ja riigi evalveeritud TA-asutused.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab HTM. Programmi täitmise kohta antakse igal aastal aru tulemusvaldkonna „Teadus- ja arendustegevus ning ettevõtlus“ tulemusaruande raames. Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra, st kooskõlas riigi eelarvestrateegia ning riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste elluviimiseks vajalikud olulisemad arendusülesanded lisatakse HTM-i (arendus)tööplaani, mille raames nende täitmist ka seiratakse.

Programmi juhtimistasandid on programm, meede ja tegevus. Teenuste juhtimine on asutuse planeerimistasand.

- **Programmi eesmärgi** saavutamise eest vastutab kantsler.
- **Programmi meetme** eesmärgi saavutamise eest vastutab asekancler.
- **Programmi tegevuste** elluviimise ja eesmärgi saavutamise eest vastutab osakonnajuhataja.

Lisa 1. Programmi teenuste ülevaade ja rahastamiskava

Programmi meede, tegevus ja tegevuse selgitus	Asutus	Asutuse TERE teenus	2025	2026	2027	2028
Meede 1. Teadussüsteemi järjepideva toimimise kindlustamine						
Tegevus 1.1. Teadusasutuste ja teadlaskonna arengu toetamine						
Tegevuste eesmärk on toetada positiivselt evalveeritud teadusasutustes ja kõrgkoolides tehtavat teadus- ja arendustegevust (TA) ning teadussüsteemi toimimist toetavaid tegevusi, sh tagada võimalused osalemiseks rahvusvahelises teaduskoostöös. Teadus- ja arendustegevuse põhilisi rahastusinstrumente rakendatakse kooskõllaliselt ajutise iseloomuga tõukefondide investeringutega, et saavutada TAI süsteemi kestlikkus ja loodud võimekuse realiseerumine. Teadussüsteemi tugiteenuste pakkumisel viiakse ellu tegevusi teadussüsteemi üldise toimimise kindlustamiseks (TA toetavad tegevused), sh kaetakse TAI süsteemi tegevuskulud. Nt toetatakse teadussüsteemi koostööpartnereid ning teaduskommunikatsiooni ja teaduse populariseerimist. Tegevus hõlmab ka ministeeriumi vastutusvaldkondadele vajaliku TA toetamist, sh rakendatakse HTM valdkondlikke teadus- ja arendustegevuse programme humanitaar-	Haridus- ja Teadusministeerium	Teadus- ja arendustegevuse põhiinstrumentide rakendamine	-157 663 365	-164 096 506	-164 280 305	-165 287 725
	Haridus- ja Teadusministeerium	Teadussüsteemi tugiteenuste pakkumine	-31 724 569	-31 147 806	-28 068 334	-26 770 228
	Haridus- ja Teadusministeerium	Ministeeriumi vastutusvaldkondadele vajaliku teadus- ja arendustegevuse toetamine	-2 777 200	-2 417 200	-2 217 200	-2 217 200
	Eesti Keele Instituut	Teadustöö	-18 750	-18 750	-18 750	-18 750
	Eesti Keele Instituut	Keeletaristu	-18 750	-18 750	-18 750	-18 750
	Eesti Keele Instituut	Keeletehnoloogia	-1 490 550	-1 490 550	-1 190 550	-1 190 550
	Eesti Keele Instituut	Keele staatus ja maine	-18 750	-18 750	-18 750	-18 750

ja sotsiaalteaduste valdkonnas, mis toetavad TAIE fookusvaldkonna „Elujõuline Eesti ühiskond, keel ja kultuuriruum“ sihtide täitmist ja 2023. a kinnitatud teekaardil toodud prioriteetsete teadus- ja arendussuundade edenemist.	Eesti Kirjandusmuuseum	Humanitaarteaduste teadusuuringud	-1 201 364	-1 156 914	-1 009 264	-1 009 264
	Eesti Kirjandusmuuseum	Arhivaalide kogumine, süstematiseerimine ja säilitamine	-1 138 696	-1 100 246	-1 040 751	-1 040 751
Tegevus 1.2. Teadustaristu kvaliteedi ja kättesaadavuse kindlustamine						
Toetatakse riikliku tähtsusega teadustaristuid tegevustoetuse ja investeeringute tegemise võimaluste kaudu; samuti ka juurdepääsu riiklikult olulistele rahvusvahelistele teadustaristutele, teadustaristu haldajate jätkusuutliku majandamismudeli väljatöötamist ja juurutamist. Sh toetades taristu teenuste väljaarendamist ja rakendamist ning laborite akrediteerimist, et avada teadustaristu ühiskasutuseks nii ettevõtjatele kui avalikule sektorile. Toetatakse teadustöö tegemiseks vajalik juurdepääsu andmetele ja teadustulemustele, sh andmearhiivide ja -kogude ning teadusraamatukogude tegevuse jätkumine ning juurdepääs olulistele teadusandmebaasidele	Haridus- ja Teadusministeerium	Teadustööks vajaliku taristu ja selle kasutamise toetamine	-16 324 764	-16 333 400	-16 333 400	-16 333 400